

נובמבר 2008

זיכרונות מתקופת עבודתי בהעפלה באיטליה **יוסף קורן (קורונל)**

ראשית הדרך

נולדתי ב- 17 ליולי 1921 בירושלים, העיר בה נולדו וחיו גם סבי וסבתי והוריהם לפניהם, שרשרת מפוארת של יהודים יוצאי ספרד שחזרו למולדתם לאחר גרושם מספרד ב-1492. עוד בצעירותי התחברתי והתיידדתי עם חברים בעלי שאיפות הדומות לשלי, דהיינו לצאת מחיי העיר האפורים ולהגשים את החלום הציוני של שיבה לאדמה, גאולתה והפרייתה על ידי עבודה. לאחר שסיימתי שמונת כיתות בבית הספר העממי הירושלמי הצלחתי לשכנע את הורי לשלוח אותי להמשך לימודי לבית הספר החקלאי 'מקווה ישראל', שם למדתי ארבע שנים בתנאי פנימייה. בשלש שנים אלה, שאותן סיימתי ב-1939, לא רק למדתי חקלאות אלא נחשפתי לראשונה למעללי "ההגנה" על סודותיה, ערכיה ודרישותיה מהמצטרפים לשורותיה. אפשר לומר שארבעת השנים במקווה תרמו רבות לבחירת ועיצוב המשך דרכי בחיי, הן בשטח החקלאי ההתיישבותי והן בשטח הביטחוני, החל מחברות 'בהגנה', הנוטרות, הצבא הבריטי, איש 'החבורה' וההעפלה באיטליה וגיוסי לצה"ל וכלוחם גולני במשך כל מלחמת העצמאות.

גבעות זייד

לאחר שגמרתי את 'מקווה ישראל' עברתי ל'שיך - אברך', שם התארגנה קבוצה קטנה של בוגרי בתי ספר חקלאיים, 'מקווה' ו-'כדורי', כדי לעזור לבני משפחת זייד, אחרי הירצחו של 'השומר' ואב המשפחה אלכסנדר זייד ולייסד 'קבוצה', 'גבעות זייד', שתמשיך בדרכו ותנציח את זכרו של 'השומר' אלכסנדר. בנוסף לעבודתי במשק, יצאתי מגבעות זייד בשליחות 'ההגנה' להדרכה בנשק ובשדאות ביישובי הסביבה. העברתי קורסים בשימוש בנשק קל, אקדחים, רובים ומקלעים. הקורסים, שארכו מספר ימים כל אחד, היו מיועדים לנוער ולמבוגרים כאחד, וכל זאת בתנאי מחתרת וסודיות כנהוג אז ב'הגנה'. באופן רשמי הייתי נוטר בגדוד הנוטרים באזור המערבי של עמק יזרעאל.

התגייסות לצבא הבריטי

בשנת 1943 עזבתי את הנוטרות, התנדבתי לפי צו המוסדות הלאומיים ל-Royal Army Service Corps (R.A.S.C.) של הצבא הבריטי שבאותן השנים קיבל נתינים פלסטינאים רק ליחידות שרות ולא ליחידות הקרביות של הוד מלכותו. ('הבריגדה היהודית', עוצבה לוחמת בצבא הבריטי, התארגנה רק יותר מאוחר). ה-R.A.S.C. ארגן את המתנדבים היהודיים בפלוגות הובלה ששירתו את העוצבות הלוחמות נגד הגרמנים והאיטלקים באפריקה ובאיטליה. וכך, לאחר אימון בסיסי, הפכתי להיות חייל בריטי באחת מפלוגות ההובלה העבריות-הפלסטינאיות, פלוגת 462.

פלוגת ההובלה 462 הוקמה ב-1942 ופעלה בגזרת אל-עלמין שבלוב ועד סוריה. רוב חיילי הפלוגה היו מותיקי המתנדבים של הישוב היהודי בארץ ישראל שהתגייסו לצבא הבריטי עוד בשנת 1941. ב-29.4.1943 הפליגה הפלוגה ממצרים למלטה על סיפון האוניה 'ארינפורה' ששטה בתוך שיירה בת 27 אוניות. 20 מחיילי הפלוגה עם כלי רכבם הפליגו באוניה אחרת. עם עלות השחר הותקפה 'ארינפורה' מהאוויר ושקעה תוך כ-4 דקות. 140 מחיילי הפלוגה נספו ורבים אחרים נפגעו.

השרות באיטליה

הבסיס של הפלוגה שלי, פלוגת ההובלה 462, היה בסלרנו, דרומית לנאפולי שבאיטליה. עבודתנו באיטליה הייתה שגרתית. עד סוף המלחמה הובלנו תחמושת דלק מזון ואספקה שוטפת ליחידות השונות של דיוויזיה משורינית אותה שרתה היחידה. עד לניצחון בעלות הברית בשנת 1945 התקדמנו יחד עם הדיוויזיה המשורינית מסלרנו עד לורונה השוכנת למרגלות האלפים. מלחמת העולם השנייה הסתיימה ב-8.5.1945. כל החיילים היו במצב רוח מרומם, אך לא שיערנו בכלל באיזו תקופה אנחנו ניצבים.

יוסף קורן

סיוע לפליטי השואה

זרם פליטי השואה הלך וגבר. אנשי 'ההגנה' שהגיעו מהארץ גייסו אותנו לטיפול בפליטי השואה שהגיעו בהמוניהם לאיטליה מכל אירופה. עבודתנו הייתה לספק להם מזון בגדים וציוד. אני צורפתי ליחידה סודית של אנשי 'ההגנה' שפעלו בצבא הבריטי. תפקידה היה להכין את האספקה, מים, מזון וציוד לקראת העפלה לארץ. היחידה 462 חזרה למילנו. לאחר כמה ימים נקראנו אל אליהו כהן, רס"פ הפלוגה. הרס"פ הטיל עלינו משימה לנסוע אל מפקדת 'הבריגדה' שחנתה במשולש הגבולות: איטליה – אוסטריה – יוגוסלביה. שם נאמר לנו שידריכו אותנו לגבי תפקידינו. במחנה ליד מפקדת 'הבריגדה' התרכזו נהגים עם משאיות מפלוגות ההובלה 178, 179, 462, 468, 650. המשימה שלנו הייתה להעביר פליטי שואה מאוסטריה ולפזר אותם במחנות 'אונר"א' באיטליה. רק אז התבררו לנו מימדי השואה. זה היה זרם אדיר של אנשים שזו להם הפעם הראשונה לפגוש חיילים יהודים מארץ ישראל, מארץ הקודש, הנושאים 'מגיני דוד' בגאווה.

מפגש ראשון עם ניצולי שואה

במעבר שלושת הגבולות שלטה המשטרה הבריטית במשך היום, ואילו בלילה שלטה 'הבריגדה', ולכן בלילה המעבר היה פתוח עבורנו. פעם נסעתי לכפר בשם 'קפלאר'. חנינו בחורשה ליד הכפר והמתנו לבואם של פליטים הרוצים להעפיל לארץ. כאן קרתה תקלה. סויר של הצבא הבריטי מצא אותנו, ואמר לנו שאנחנו באזור הצבא האדום וכדאי שנסתלק משם מיד. המשטרה הצבאית הובילה אותנו לחניה ע"י מחנה פליטים יהודים. עם אור הבוקר התעוררנו ומסביבנו עומדים יהודים רבים ומסתכלים על 'מגיני הדוד' המצוירים על דלתות

המשאיות. ניגש אלי יהודי מבוגר, נישק את דלת האוטו והתפלל את 'ברכת שהחיינו'. הוא סיפר לי שבחלומותיו לא תיאר לעצמו שיראה חייל יהודי מארץ ישראל ומגן דוד גדול מצויר על מכונתו. ניגשה אלי בחורה צעירה, ילידת הארץ הדוברת עברית במבטא צברי. מתברר שהיא נסעה עם אמה לבקר את הסבתא. האם לא שרדה ורק היא לבדה נשארה בחיים. היא לא זכרה את כתובת הבית שלה בחיפה. כתבתי עבורה את הפרטים הזכורים לה, בתקווה שהמדור לחיפוש קרובים בארץ יעזור לה למצוא את משפחתה. קבלתי כמה פרטים מעוד יהודים. את שמותיהם בצירוף הפרטים האישיים שלהם שלחתי למדור לחיפוש קרובים בחיפה.

העבודה שלנו הייתה להסיע את העולים למחנות אונר"א, שם סופק להם מזון וטיפול רפואי בסיסי. מחנות אלה גם שימשו להם כתובת זמנית כדי לאפשר לנו לאתר אותם בשלב מאוחר יותר, לקראת ההתארגנות לעליה באוניות המעפילים. בשלב זה לקחו החיילים הותיקים את הפיקוד על הפליטים שזה עתה הגיעו. זכורים לי רק מספר קטן של פעילים, ביניהם סורקיס, לימים חבר כנסת ודובדבני.

מפגש עם פרטיזנים יהודיים

באחד הימים הופיעו פרטיזנים יהודים ובראשם אבא קובנר, הם שרו את שיר הפרטיזנים (בידייש), אך המנגינה הפכה מהר מאוד להמנון. לקראת סוף פעילות איסוף הפליטים ממחנות אונר"א, בגבול אוסטריה ויוגוסלביה, העברנו את הפרטיזנים למילנו כאורחי הפלוגה. פלוגה 462 בה שרתתי, הזמינה את הפרטיזנים כאורחי הפלוגה לארוחה חגיגית. השמחה הייתה רבה. זו הייתה סעודת מלכים אשר כללה בשר ולחם שהפרטיזנים לא טעמו זה זמן רב.

הקמת ה-T.T.G

ה-T.T.G. הוקמה ע"י קבוצה של כ-50 נהגים יהודים מיחידות ההובלה של הצבא הבריטי. אנשי היחידה נבחרו בקפידה רבה ע"י אנשי 'ההגנה'. חויבנו לשמור על סודיות מוחלטת לא רק בפני הבריטים אלא גם בפני חברים לנשק מיחידות עבריות אחרות, קרובים ככל שיהיו אבל שלא היו בסוד העניינים. הפעילות שלנו לא הייתה חוקית בעיני הצבא הבריטי

והאיטלקים, אך בוצעה למען המטרה המקודשת, העלאת שארית הפליטה ארצה. רוב פעילותה ומעלליה של יחידת ה-T.T.G. (טי - טלחאס, טי - טיזאק, ג'י - געשפטן. בקיצור: עסקי תחת) נכתבו ופורסמו בספר 'T.T.G. אנשי הצללים' (מיכאל אלדר, הוצאת משרד הביטחון). יחידת ה-T.T.G. שמה לה מטרה לאסוף את פליטי השואה שהגיעו בכוחות עצמם לאיטליה, לקבץ אותם במקומות ריכוז, לדאוג להם בתקופה זו ולהעלותם על אוניות ההעפלה המפליגות ארצה.

פירוק פלוגת ההובלה 462

בסוף המלחמה פורקה פלוגת ההובלה 462. המבוגרים שבחבורה חזרו ארצה ואילו אני וחייילים צעירים אחרים נשארנו להמשך פעילות איסוף הפליטים מרחבי איטליה והעלאתם ארצה. את הרכב החיוני כל כך לפעולתנו "גייסנו" מהצבא הבריטי. "החזרנו" את המשאיות של 462 המפורקת לבסיס הצבאי דרך השער הראשי ולאחר שזוכינו על המכוניות המוחזרות הברחנו אותן דרך פרצה בגדר. כך הן עברו לרשות ה- T.T.G. לאחר שמחקנו את כל הסמלים והמספרים המזהים שיוכלו להעיד על מקורן. כך גייסנו 50 כלי רכב לחבורה שלנו. כמו כן שימשו משאיות אלו לשינוע אספקה ומזון למחנות, ואספקה לאוניות המעפילים שהעלו את היהודים לארץ.

יחידת ההנדסה 'סולל בונה'

במילנו פעלה במסגרת הצבא הבריטי יחידת בינוי בה שרתו אנשי 'סולל בונה' מהארץ. תפקידם של אנשי סולל בונה היה לתחזק את מחנות הצבא הבריטי, אך בפועל הם היו אלו אשר דאגו להסב את החוות בהם שוכנו הפליטים למחנות מעבר ע"י הוספת מתקני שירותים מתאימים,

ברזיות, מטבחים וכל מבנה אחר הדרוש לקליטת מספר גדול של פליטים נוספים. מספר מצומצם מקרב אנשי 'סולל בונה' נבחרו למשימות ניקוי ואחסון נשק שאנשינו אספו ממחנות הצבא הגרמני שנסוגו. הפליטים שאספנו ברחבי איטליה הועברו לחוות חקלאיות ברחבי איטליה. השתדלנו לרכז אותם לפי גילים כך שבכל חווה היו אנשים באותה קבוצת גיל.

חוות 'מג'נטה'

החווה הסודית מכולן הייתה 'מג'נטה' או 'מרים'. כאן היה 'הסליק' (מחבוא הנשק) הגדול ביותר של 'ההגנה' באירופה. בתחילה היה זה מחסן לנשק גרמני שהושאר ברחבי איטליה ע"י הגרמנים לאחר כניעתם. היחידות שלנו אספו משלל זה כמה שיותר רובים ומקלעים. ל'מג'נטה' הבאנו את כל המזון הדלק וציוד אחר ש"שאלנו" מהצבא הבריטי. כאן ארזו את המזון בקרטונים ל-12 איש, מוכן לחלוקה למעפילים בזמן הפלגתם ארצה. השנה הייתה 1945. עדיין לא ידענו איך ומתי הנשק יגיע ארצה ולכן היה צריך לאחסן אותו לתקופה לא ידועה. היה מישהו שהעלה את הרעיון להרתיע גריז ולצקת אותו לתוך קני הרובים. הנשק

אכן נשמר היטב, אך לנקות אותו הייתה בעיה. לאחר מספר יריות התחממו הרובים ועודף הגריז נשפך על היורים (על התופעה הזו שמענו מאוחר יותר במלחמת העצמאות). במג'נטה פעלו עוד שתי חוות בהם שוכנו נערים. שני מדריכים מהיחידה שלנו, אורי שרפמן מיבניאל ואהרונצ'יק מטוס מכפר יחזקאל, הדריכו את הנוער ודאגו לסדר ומשמעת במקום. בסוף חודש אוגוסט או ספטמבר 1945 הגיעו אנשי הפל"ם הראשונים מהארץ. ההתרגשות הייתה רבה לשמע החדשות הטרויות מהארץ. כבר אז היו ויכוחים פוליטיים בקשר למדיניות שיש לנקוט כלפי הבריטים ועתידה של הארץ. אותנו ויכוחים אלה לא כל כך עניינו ובמקום זה המשכנו בעבודתנו לאגור מזון, דלק ובגדים לקראת הבאות.

בין מילנו לוונציה

כל הרכבים שלנו היו בעצם גנובים מהצבא הבריטי. בכל פעם שרכב מסוים נרשם בתחנת ביקורת משטרתית או צבאית, היה צריך לשנות את מספרו, וכל נהג ידע שזאת אחריותו הבלעדית לדאוג לשנות את מספר הרכב והתעודות הנלוות. הנת"ב בין מילנו לוונציה הוא כ-650 ק"מ. תקלות לא חסרו. קבלנו עזרה בשטח מהרבה אנשים טובים, בעיקר מיהודים ארץ-ישראלים שעדיין שרתו סדיר בצבא הבריטי.

זכור לי מקרה מאחת הנסיעות. נשארתי תקוע עם מנוע גמור. רכב מאחת היחידות גרר את המשאית לסדנא של פלוגה 179 (גם היא פלוגת הובלה מארץ ישראל). מאחר והמשאית היתה עמוסה בציוד כמו בגדים, מזון ונשק, המיועד לפליטים יהודים במחנות, אסור היה להישאר במחנה הפלוגה עד אור הבוקר. מפקד הסדנא היה אברהם זיגלר. אנשי הסדנא התלבשו על תיקון המשאית במהירות, החליפו את המנוע באחר שאותו הורידו ממשאית אחרת ובשעה 3 לפנות בוקר יצאתי שוב לדרכי למילנו עם המשאית המתוקנת לפי מיטב המסורת של הצבא הבריטי.

כל היחידות העבריות ששרתו בצבא הבריטי, עזרו לנו מעל ומעבר. הייתה לנו שיטה כיצד לעקוף את תחנות הביקורת הבריטיות בדרך. היינו מתגנבים לשיירות אמריקאיות וכך עברנו מבלי לעורר חשד אצל הבריטים, אלא שפעם נתקלתי בשוטר צבאי אמריקאי עקשן. הוא עצר אותי בצד הדרך. נתן לי נאום באנגלית ולא חסך מילות גנאי לבריטים. כאשר הוא סיים, אמרתי לו שאני לא מדבר אנגלית, ובאידיש "רעד צו די וונט" (דבר לקירות). אז הוא עבר לאידיש ושאל אותי עם אני ישראלי. מרגע זה, כשהתברר שהוא יהודי הוא עזר לנו ללא חקירות מיותרות. הוא רצה לדעת מה יש לי במטען, ומצא בגדי צבא משומשים ומזון, וגילה שיש גם רובים. מכיוון שהזמן היה לפני חנוכה, הזמנתי אותו ואת כל היהודים שביחידתו כאורחי כבוד בפלוגה שלנו, או לכל יחידה ישראלית אחרת, אם הם יציגו את עצמם כיהודים הם יתקבלו כאורחי כבוד.

אניות המעפילים 'חנה סנש', 'וינגייט' ו'אנצו סרני'

לרכישת האוניה 'חנה סנש' והכנתה להפלגה היו חסרות כמיליון לירות. הוחלט לפרוק בחשאי רכבת מזון שהייתה מיועדת לדיוויזיה החונה ליד מילנו. מבין הקרונות העדפנו את

אלו שהכילו שקי סוכר, מצרך מאוד מבוקש בשוק השחור. לאחר שרוקנו קרון שלם עברנו לקרון השני. היה מי שאמר שהדיוויזיה תישאר בלי סוכר והיו שטענו כי כך תתגלה מיד הגניבה והחשד יזיק למחלת, ולכן כדאי להחזיר חלק מן הסוכר, אך ההצעה נדחתה. כך קרה שאונית המעפילים 'חנה סנש' נרכשה על ידי יהודה ארזי מכספים שפלוגה 462 "גייסה"

ממכירת שני קרונות סוכר בשוק השחור!

'חנה סנש' הייתה האוניה הראשונה שהפליגה מאזור ונציה. 'וינגייט', גם כן הפליגה מאותו אזור. אלו היו אוניות קטנות עבור 200 – 250 מעפילים כ"א. לאחר ש'וינגייט' הפליגה, קרתה תקלה קטנה. בזמן הנסיעה במשאיות נדרשו המעפילים לשמור על שקט מוחלט. אחד המעפילים נרדם ונשאר במשאית, הוא התעורר רק לאחר שהמשאית החליקה וירדה מהכביש, לצערנו האוניה הפליגה בלעדיו.

'אנצו סרני' היתה גדולה יותר ועליה עלו 950 איש בסדר מופתי ובשקט. להכנת אוניה כזו נדרשו הרבה הובלות ציוד, דלק ומזון. כל זאת היה צריך להיעשות ממקומות שונים מבלי לעורר חשד. האוניה הפליגה מצפון לגנואה. לכבוד המבצע המוצלח, הזמינה עדה סרני את אנשי החבורה לארוחת ערב דשנה כיד המלך.

בכדי להימנע מתשומת לב מיותרת וגילוי אוניות המעפילים בזמן הצטיידותן, שטו האוניות בין נמלי דייגים קטנים ובכל מעגן דייגים העמיסו על האוניה אספקה ממספר מצומצם של משאיות ומשם שטה האוניה למעגן הבא.

עליה לסיפון

פרשת לה ספציה

היו עוד שתי אוניות שצריך היה הכין להפלגה והפעם נבחרו המעגנים בלה-ספציה וצפונה ממנה. כאן החלו הצרות. באחת הפעמים, כשהתכוננו להטעין את האוניה ב'לה ספציה', החליט קצין משטרה איטלקי שאנחנו מבריחים פשיסטים המפליגים לספרד (כנראה הוא לא קיבל את השוחד שדרש) ופוצץ את המבצע. את העולים הורדנו מהמשאיות מסביב לאוניות ואמרנו להם לא לזוז מהמקום בשום מקרה.

מובילי העולים היו נהגים מיחידות 179, ו-650 עם כ-40 משאיות. ריכזו אותנו במגרש חניה ליד הנמל ומשוריין איטלקי חסם את היציאה. לאחר משא ומתן מיגע ולאחר שקצין מהבולשת הצבאית הדרום אפריקאית קיבל מזוודה מלאה עם דולרים, סולק המשוריין מהמעבר. אחד החיילים תפס פיקוד ובסדר צבאי מופתי, מכונית אחר מכונית, הסתלקה השיירה לכיוון דרום. את הדרכים הכרנו היטב לאחר שלש שנים של נסיעות באזור. ידענו שאחת המשאיות שנהגה היה יעקב קוטב, עמוסה בפירות וירקות טריים אחרה להגיע לכן לא נעצרה במחסום כמונו. בכדי למנוע ממנה להיעצר ע"י המשטרה הבריטית שלחנו את אחד החברים במכונית איטלקית כדי להזהיר אותו שלא ייפול למלכודת בה נלכדנו אנחנו.

ההכרזה על שביתת הרעב של המעפילים בדרישתם לעליה

מיותר לומר שעד שהמשטרה הבריטית הגיעה לא נשארה אף משאית באזור. כל השיירה התפצלה לחוליות קטנות שרובן נסעו בדרכים צדדיות, דרך כפרים, דרומה. שלש משאיות של ה-'חבורה' נסעו צפונה. בדרך רדף אחרינו ג'יפ של המשטרה האיטלקית; "בעיה קטנה זו" נפתרה באחד הסיבובים. ירינו צרור מתת-מקלע 'טומיגן' ברדיאטור ובגלגלים הקדמיים של

הג'יפ ומרדף זה הסתיים. חשוב להזכיר כי בתקופה זו כל ההודעות נמסרו בעל פה או בטלפון קווי שעבר דרך מספר מרכזיות. אנו ניצלנו את התקשורת הלקויה בין החיילים הבריטים לבין מפקדיהם בבסיסים לצרכינו.

ממעללי חברי 'החבורה'

אבו הורביץ ז"ל: ידע להסתדר במגרשי גרוטאות של הצבא. הוויסקי פתח לו את השערים וכך הוא לקח חלקי חילוף, ואף פרק מנוע מטנק גרמני שהיה מיועד להניע את אחת מאוניות המעפילים שלנו.

יוסקה ועקנין ז"ל: נבחר להוביל ציוד מיוחד ורגיש עבור אחת מאוניות המעפילים שעמדה להפליג. הוא הוביל מכשיר קשר, כסף, מספר אקדחים למלווים, עזרה ראשונה ועוד מכשירים שנדרשו להפלגה. לפני ההפלגה הוא ירד באחת מערי החוף לשתות שתייה חמה, שם פגעה בו חשמלית. יוסקה וקנין נלקח לבית חולים שם קבעו את ידו בעזרת שתי לוחיות אלומיניום. כעבור תקופת ההחלמה הוא חזר לנהיגה. במלחמת השחרור, באחת מפעולות חילוץ פצועים, נפגע המשוריין בו נסע פגיעה ישירה וכל החיילים שהיו בו נהרגו. זיהוי החללים היה קשה. רצה הגורל ואביו של יוסקה נזכר בלוחיות המתכת שבידו, וכך זוהתה גופתו....

דבורה

דבורה והחבריה

כאמור, באחד ממרתפי חוות מג'נטה היה ממוקם מחסן הנשק. חל איסור חמור לרדת אל המחסן, להוציא מספר מצומצם של אנשים מורשים. כנאמר בפתגם "מה שלא ראית אתה לא יודע". באחד הימים פרקו העובדים מקלע בניגוד להוראות האחראי על מחסן הנשק. אחד מהם קרא לי להרכיב את המקלע וכך נגלה לעיני לראשונה מחסן גדוש רובים ומקלעים שננטשו ע"י הצבא הגרמני בזמן כניעתו.

כשעליתי במדרגות כדי לצאת החוצה, ירדה בחורה צעירה במדרגות וצעקה עלי באידיש על כך שהעזתי להיכנס למחסן ללא אישור. החלפנו מחמאות מילוליות. כעבור מספר ימים יהודה ארזי – שהיה אז המפקד הראשי של "ההגנה" באיטליה זימן אותי לשיחה ונזף בי על שנכנסתי למחסן הנשק ללא אישור, בניגוד להוראות הקיימות וחמור מכך שהעלבתי את האחראית. ביקשתי יפה סליחה והבטחתי שיותר זה לא יקרה. כך התחיל הרומן שלי עם אותה בחורה שקראו לה דובקה. היום היא אשתי מזה 62 שנים.

שלהבת פרייר ז"ל: אדם שקט וצנוע בעל ידע רב שדבר אנגלית אוקספורדית רהוטה. אצלנו (ביחידת ה-G.T. T) היה תפקידו לפברק את כל התעודות הדרושות לכל המבצעים שלנו, תעודות שנראו כרשמיות לכל דבר אך למעשה היו "מותאמות" או סתם מזויפות. את עבודתו עשה שלהבת במשרד שהוקם בחדר מיוחד שהכניסה אליו הייתה אסורה עלינו. הוא בדה לעצמו תפקידים בהתאם לצרכים והמסיבות, תפקידים אותם "שיחק" בכישרון רב. באחת הפעמים נבחרתי להיות הנהג שלו. הוא לבש מדי קצין בריטי גבוה, (למרות שדרגתו הייתה סמל בלבד) נציג של יחידה החוזרת לאנגליה מזירת המזרח התיכון. "תפקידו" היה לדאוג למזון ושיכון בדרום איטליה ולארגן תחבורה מתאימה. אני, נהגו בעל השפם הגדול שעשה רושם. נכנסתי לבסיס צבאי בריטי ונסעתי אתו עד לכניסה למפקדה. כיאה לקצין צבא בכיר יצאתי מהג'יפ ופתחתי ל"מפקדי" את הדלת והצדעתי כמקובל. שלהבת "נתן" לי שטר כסף לקניית שתייה בקנטינה. כל זה עשה רושם על השומרים בכניסה. השומרים אף עברו ל"דגל שק". שלהבת נכנס ללשכת מפקד האזור בלי בעיות. בקיצור, יצאנו משם בשלום, שלהבת קיבל את כל האישורים למזון ותחבורה שהיו נחוצים לנו באותה עת. בזמן הנסיעה הוציא שלהבת מתוך המגף שלו את חותמת הגומי האישית של מפקד האזור.

למחרת התארגנה שיירה של 16 משאיות שקיבלנו מהצבא הבריטי עבור היחידה הדמייונית ששלהבת המציא. את המזון ויתר הציוד משכנו מאותו המקור בריטי והעמסנו על אותן משאיות. לאחר נסיעה שעברה ללא תקלות הגיעו המזון והציוד ליעדם: החוות בהן שהו המעפילים. כעבור יומיים יצאנו שוב למבצע "רכישה", הפעם לבסיס צפוני יותר. חזרנו שנית על תרגיל היחידה שלא קיימת, אך במקום אחר וכל זאת בצענו בעזרת התעודות האמתיות כביכול של מפקד האזור, שלמעשה היו אלה התעודות שהוכנו בכישרון רב כל כך על ידי הסמל שלהבת פרייר.

הסתבכויות עם הבולשת הבריטית

אחרי 'לה-ספציה' נסענו דרומה עם 3 משאיות בכדי למסור אותן לידי החוליה הדרומית של 'החבורה'. בדרך ראינו שילוט לעבר הסדנה של פלוגת ההובלה 650. החלטנו לגשת לשם בזהירות, לבחון את המצב ולבדוק האם נוכל להיעזר בשירותי הסדנא. לבשתי סרבול עבודה ובידי רצועת מאוורר קרועה. בהליכה בטוחה צעדתי לעבר הסדנא. שם פגשתי את האחראי על הסדנא שהכיר אותי היטב. הוא הפנה אלי את גבו, עצר חייל, קרא לו בקול רם בשמי וכדי שאוכל לשמוע היטב הוא צעק: "מדוע באת, הבולשת הצבאית שורצת בסדנא מחפשת אחריך ואתה כמו אידיוט נופל לידיהם?" בעודי עומד נגשו אלי שני קצינים בריטים ושאלו אותי למעשי. כמוצא אחרון הצדעתי להם והצגתי עצמי כחייל פולני ששמו סטפן זוברובסקי. הם דיברו אלי באנגלית ואני עניתי להם בפולנית ועוד כמה "ברכות" ברוסית. כמו כן הראיתי להם את הרצועה הקרועה שבידי. אחד החיילים צייד אותי ברצועה חדשה ואמר לי שאופנוען מחכה לי מחוץ למחנה. האופנוען הסיע אותי לעבר המשאית והוביל את שלשת המשאיות ליחידת הנדסה בנאפולי. בנאפולי קיבל אותנו אברהם שטרן (מכפר ויתקין), חבר 'החבורה', שדאג להחביא את המשאיות עבור החבורה. בסיום המשימה חזרנו ליחידה שלנו כאילו יצאנו רק לבילוי בנאפולי.

בסביבות נאפולי הציב הצבא הבריטי מחסומים שנועדו ללכוד את המשאיות שיצאו מ'לה ספציה'. החיילים מהיחידה פרצו את המחסום של הצבא הבריטי ודהרו לבסיס האם שלהם. המשטרה הבריטית רצתה לזהות את המשאיות ונהגיהם שפרצו את המחסום ע"י בדיקת חום המנוע. מיד הניעו חיילי היחידה את כל המשאיות שחנו במקום וערכו את כרטיסי העבודה מחדש. כאן התערב מפקד היחידה, רב סרן יוסף נחמיאס ולא נתן לשוטרים הצבאים הבריטים להיכנס ולבדוק את המשאיות שהמנוע שלהם עוד חם, עד שיבוא קצין בכיר וייתן לו פקודה.....

הבולשת והפקידה האיטלקית

לי היה תפקיד לנסוע כל כמה שבועות לבסיס דלק באזור ולקחת משם סולר עבור יחידת טרקטורים פיקטיבית שחנתה באזור. שם התיידדתי עם פקידה איטלקית הדוברת אנגלית. כל פעם הייתי מביא לה ממתקים וסבונים ריחניים, מוצרים שלא היו בנמצא באותה תקופה בשוק. באחת הפעמים ביקשה ממני אותה הפקידה שני כרטיסים לאופרה במילנו מאחר ולא

היתה לה אפשרות כספית לרכוש אותם בעצמה. בתמורה היא דאגה שיעמיסו את המשאית מידית. הדבר עורר בי חשד כי הכול הולך יותר מדי חלק. ואכן צדקתי. היא הובילה אותי מול מצלמה מבלי שארגיש בכך. באמצע אותו לילה העיר אותי רב סמל הפלוגה וסיפר לי שראו את התמונה שלי עם שפם גדול כמבוקש החשוד על ידי הבולשת הבריטית. כמובן שנאלצתי להיפרד חיש מהר מהשפם שגידלתי בעמל רב במשך שלשת השנים האחרונות... בעקבות אירוע זה הודיעו לנו שאנשי הפלוגה צריכים לעמוד למסדר זיהוי. במסדר הזיהוי הזה הייתה צריכה אותה פקידה איטלקייה לזהות אותי. כאמור גילחתי את השפם הגדול, ובכדי להקשות על הבחורה הטבח סיפק לי שני חצאי תפוח אדמה שאותם דחפתי לפי. עמדתי בין חיילים בגובה שלי. חברי ליחידה ניבלו את הפה באיטלקית וגם האשימו את אותה פקידה בזנות. פרצה מהומה רבתי כשהקצינים הבריטים ניסו להרגיע את הרוחות, אך לבסוף הבחורה ברחו בבכי היסטרי מבלי שזיהתה אותי. עוד באותו יום הגניבו אותי ואת יוסקה ועקנין לאוניה בריטית שהפליגה למצרים תמורת שוחד.

חזרה ארצה

מאותו רגע חזרתי להיות חייל מהשורה, בלי תירוצים ובלי זיופים. חזרתי ארצה וחשבתי שהכול כבר מאחורי, עד שבאחד הימים מגיע אלי חבר מהיחידה ומספר לי שהתמונה שלי נמצאת אצל הבולשת הבריטית בארץ. החלטתי לעזוב את ירושלים ולעבור עם אשתי דבורה למנחמיה.

סיכום : עבודת 'החבורה'

שרשרת הפיקוד:

מפקדי ההעפלה – 'המוסד לעליה ב' - באיטליה היו עדה סרני ויהודה ארזי. על המבצעים פיקד ישראל ליברטובסקי. מאיר דוידסון היה אחראי על המנהלה במחנות הפליטים. שלהבת פרייב, בעל המוח המבריק ששלט באנגלית כבוגר אוקספורד, היה אחראי על כל האישורים והזיופים שהיו נחוצים לביצוע משימות. הוא שימש נציג בכל משא ומתן מול שלטונות הצבא הבריטי ומול השלטונות האזרחיים האיטלקיים. לבסוף, היינו כ-30 נהגים שבצענו את העבודה "השחורה" בכל מקום שנדרשנו. זה כלל, בין היתר, איסוף מצרכי מזון, אפסנאות ונשק מהיחידות שלנו ומכל היחידות הפזורות בשטח.

איסוף נשק

לאחר המלחמה נשאר אצל התושבים בכפרים הרבה נשק. הם מאוד שמחו להיפרד מהרובים והמקלעים שלא היה להם עוד שימוש תמורת כסף. היה להם סידור עם השלטונות שאת הנשק הקל הם יביאו ל'בית העם' של הכפר ומשם הוא ייאסף ע"י הצבא. אנשינו "עלו" על הסידור הזה, והיו מופיעים מדי פעם בכמה כפרים, אוספים את הנשק ונותנים לתושבים "קבלה" חתומה ע"י קצין בריטי. כך נאספו עוד כמה מאות כלי נשק שהובאו לסליק במג'נטה,

בסיס ההספקה ומחסן הנשק הראשי של ההעפלה באיטליה. ראוי לציין שכל היחידות שהיו מפוזרות בשטח עזרו לנו ככול שנדרשו. הם הכירו אותנו למרות שהמשאיות שלנו היו ללא סימון יחידתי ובלי כתובות עבריות.

עלילת 'הבית ביער' פורסם במעריב 8.1.1988

לקבוצה של 30 חברי 'ההגנה', ששירתו ביחידת התובלה 462 של הצבא הבריטי בדרום איטליה הייתה "חלטורה": סיוע למבצעי ההעפלה. היום, אחרי 44 שנים, הם מספרים איך ביום סתיו יפה של שנת 1945 עצרה שיירה בת שלוש משאיות בריטיות אי שם בין מילנו לטורינו מול מחסן עצום, בו היו מרוכזים נשק ותחמושת גרמניים, שלל המלחמה האחרונה אשר נסתיימה לפני כמה חודשים. קצין בריטי בדרגת לויטננט ושני קורפורלים מצוחצחים ומחמירי פנים, הציגו תעודות מתאימות, המסמיכות אותם להעמיס על המכוניות תת מקלעים גרמניים ותחמושת 9 מ"מ. "אנו מיחידת חימוש בריטית, ותפקידנו לבחון את תת המקלעים והתחמושת", הסביר הלוטננט, הצדיע והשיירה הסתלקה. לימים התעוררו תמיהות, הבולשת הבריטית חקרה, אולם הקצין הבריטי, אנשיו ושללם נעלמו. היה זה מבצע "רכש" ממולח נוסף של יחידה קטנה, נועזת ויעילה, אשר כללה בתחילת התארגנותה 10 אנשים, חיילי יחידת התובלה הבריטית 462 ובשיא פעילותה – 30 אנשים. יחידה זו הייתה הכוח המניע ומטה המבצעים של פעולות ההעפלה מאיטליה. ליחידה הודבקו כינויים כמו 'יחידת הזקן' - כינויו של יהודה ארזי, ו'החבורה' או 'יחידת הצללים'. גם כיום נשארו רבים מאנשיה עלומים, לרבות אלו שפעלו בזמנם ב'הגנה'.

המפקד הראשון של היחידה היה אליהו כהן, לימים אלוף במילואים בן חור, אשר שירת ביחידת התובלה 462 כרב סמל. הוא מונה ע"י אליהו גולומב ואחר כך הוחלף ע"י יהודה ארזי שנעזר בסגנו ישראל ליברטובסקי. היחידה החלה לפעול כבר בסוף 1943 בדרום איטליה טרם הגיעם של חיילי הבריגדה לאזור. כבר אז זרמו לדרום איטליה פליטי שואה ראשונים שטופלו ביחידה. בעוד שבצרפת נאלצו אנשי עליה ב' לרכוש כל פרט כמו מזון דלק ואמצעי תובלה יבשתיים, הרי באיטליה הם פשוט נגנבו על ידי אנשי היחידה. שרותי הביון הבריטיים חקרו את הנושא, והצליחו פה ושם לעצור חשוד, אך מעולם לא עלה בידיהם לחשוף את פעולות היחידה או לשבש את פעילותה.

'יחידת הצללים' כללה את ילידי הארץ ואחרים שעלו והתחנכו בה. מחציתם התגייסו ליחידות התובלה הבריטיות ואחרים שרתו בפלמ"ח והגיעו ליחידות התובלה כעבור שנה שנתיים. כולם היו חברי 'ההגנה', שלטו בשפה האנגלית ולא מעט בשפה האיטלקית. הם הכירו את איטליה ונתברכו בכושר טכני. שעתם היפה הגיעה במחצית השנייה של שנת 1945, כשמפקדה מייג'ור נחמיאס עזר בפעולה המחתרנית. הבולטים בקבוצה היו יוחנן זייד, אליעזר ביגר, מאיר דוידסון, שלהבת פרייר, דוד סלומון, אבו הורביץ, בן עמי מלכימן, רענן

רובינשטיין, יוסף ועקנין, אריה חייקין, רם וויט, יחיאל טייבר, וסיומה גפן. רבים מהם כבר אינם בחיים, כולם השתתפו במלחמת השיחרור ואחדים מהם נפלו בה.

אנשי 'יחידת הצללים' נצטוו לפעול באיטליה כולה, במדים או בלבוש אזרחי, בתעודות רשמיות או מזויפות, תוך שימוש מירבי בפריבילגיות של אנשי הצבא הבריטי, ותוך הכרה רחבה ככל האפשר של נוהלי הצבא. המשימה הראשונה הגדולה של היחידה הייתה השגת מנוע דיזל בשביל אחת מספינות המעפילים. לאחר מכן רבו הדרישות לכסף, לדלק לספינות, לנשק ועוד.

כך למשל נגנבו ג'יפים ממחסן הגרוטאות של הצבא הבריטי והחליפו אותם, לאחר שהסתייעו בארגז של בקבוקי ויסקי, בג'יפים במגרש הגרוטאות של הצבא האמריקאי שעוד אפשר היה לשפצם. השגת משאיות הייתה קשה יותר. לא ארכו הימים ובידי היחידה נמצאו יותר מ-30 כלי רכב צבאיים מצוידים במספרים ובתעודות זיהוי מזויפות היטב. הייתה זו עבודה מסוכנת שנלוותה אליה גם בעיה מצפונית. איטליה שרצה אז ספרים במדים ובלבוש אזרחי, שעסקו במעשי תרמית ומסחר, והנה דווקא על חבורת אידיאליסטים הוטל לעסוק בעסקים מפוקפקים אלה.

לימים הוחלט להקים בבית בודד חבוי בתוך יער, השוכן בין קומו לוארייזה, תחנת רדיו שתקיים קשר עם הארץ. הבית נשכר ע"י אליעזר ביגר ויוחנן זייד למטרות נופש. רענן רובינשטיין, טכנאי אלחוט, ואיה פינקרפלד האלחוטנית, עברו למקום ובשעת דחק עמדו לשחק תפקיד של זוג נאהבים. פעמיים ביום היה מגיע לבית ג'יפ מהמטה וייתכן שדבר זה עורר חשד אצל האיטלקים והאנגלים שחיפשו אחר עריקים. יום אחד יצא יוחנן זייד לבית ולא חזר במועד שנקבע. אליעזר ביגר יצא בג'יפ שני וגם הוא לא שב. החברים חשדו מיד שהבית נתגלה והאנשים נעצרו. למקום יצאו 10 אנשים בשתי מכוניות ובראשם ישראל ליברטובסקי, כולם חמושים. בדרך התהפכה מכונית אחת והמכוני צביקה טוכמן נפצע וצריך היה לחזור עם הפצוע ולהחליף מכונית.

הם הגיעו אל הבית החשוך עם לילה והתקרבו אליו לפי כל הכללים של כיבוש בית. אחד מאנשי הקבוצה צעק לאנשים בפנים לצאת, ואחר כך ירה ירייה באוויר כדי לראות מה תהיה התגובה. התגובה לא איחרה לבוא: מטח אש נפתח מאחד החלונות ובהתאם למספר היריות הם הניחו שבבית נמצאים איטלקים. אבו הורביץ מכפר גלעדי פרץ את הדלת וניכנס עם טומיגן בידו. הדלת נסגרה מאחוריו וכשהיא נפתחה יצא אבו כשטומיגן שני בידיו. מסתבר שבפנים הוא נתקל בחייל איטלקי שמיהר לברוח. בעקבותיו יצאו עוד 8 איטלקים כשידיהם מורמות. לא נותר אלא לאסוף את נשקם. חייל אחד ניסה לברוח, אבו ירה בו ופצע אותו ברגלו. האיטלקים שוחררו לאחר שהם סיפרו, כי רובינשטיין, פינקרפלד, זייד וביגר נעצרו ונשלחו למילנו. הקרב על הבית לא מנע במקביל את שחרורם של העצורים שהיו מצוידים בפנקסי חייל של יחידת התובלה 179. מפקד היחידה נחמיאס "שפט" אותם ותוך ימים אחדים הם חזרו לעבודת המחותרת.

אנשי 'יחידת הצללים' פעלו עד סוף 1946 ואחדים מהם עד לראשית 1947. היו ביניהם שבמשך שלש שנות פעילות היחידה לא ביקרו בארץ, משום שלא רצו להזניח את פעולתם החשובה. יוחנן זייד, אליעזר ביגר, רענן רובינשטיין, ישראל ליברטובסקי, שלהבת פרייר, ו'זלי' זלינר אף ישבו בבתי סוהר בתנאים קשים. לאחר שובם ארצה הם נרתמו מיד למלחמת השחרור.